

Southern Thai Studies

ทักษิณคดี

ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์ : เรื่องและภาพ

บุญบั้งไฟสุคีริน : อัตลักษณ์อีสานสุดถิ่นชายแดนใต้

รถแห่บั้งไฟในงานบุญบั้งไฟที่ อ.สุคีริน จ.นราธิวาส

เราเดินทางออกจากตัวเมืองนราธิวาสประมาณ ๗ โมงเช้า อากาศกำลังดี บนท้องถนนรถราวิ่งกันไม่มากนัก พี่รูน - จรูญ ทองนวล ช่างภาพมือดีแห่งเครือเนชั่น ทำหน้าที่สารคดีขับรถแบบสบาย ๆ ไปตามเส้นทางสายนราธิวาส - ตากใบ ก่อนเข้าถึงตัวอำเภอตากใบเล็กน้อย รถเลี้ยวขวาเปลี่ยนเส้นทางบริเวณสามแยกมุ่งสู่เส้นทางตากใบ - สุโขทัย - ลก กระทั่งถึงอำเภอสุโขทัย-ลก แวะทานข้าวมันไก่ไหหลำ “ร้านโกฮุย” อันเลื่องชื่อคนละจานสองจาน ก่อนที่น้องอีก ๒ คนจากทีมงานประเด็นเด็ด ๗ สี จะเดินทางตามมาสมทบ แล้วพากันเดินทางต่อสู่เป้าหมาย

จากตัวเมืองสุโขทัย-ลก วิ่งไปสู่อำเภอแว้ง ผ่านเข้าเส้นทางสายความมั่นคงซึ่งตัดผ่านพาดกลางใจ

ป่าบala แห่งผืนป่าฮาลา-บาลา ป่าใหญ่แต่เส้นทางคับแคบแบบวิ่งสวนเลน จึงต้องเพิ่มความระมัดระวังมากขึ้น ใช้เวลาชั่วโมงกว่า ๆ กับระยะทางจากตัวจังหวัดถึงพื้นที่เป้าหมาย ประมาณ ๘๐ กิโลเมตร พวกเราก็ไปปรากฏตัวอยู่ในพื้นที่ชายขอบอำเภอสุคีริน อำเภอดอนล่างด้านใต้สุดของจังหวัดนราธิวาส และพื้นที่ใต้สุดของประเทศไทย มีพรมแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ๒ ด้าน คือ ทิศใต้ติดกับอำเภอเจอลี รัฐกลันตัน อำเภอกรีก รัฐเปรัก และทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกรีก รัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย

ใช้เวลาลัดเขาผ่านแมกไม้สายธารอีกหลายโค้ง บางช่วงทหารช่างกำลังทำถนนตัดใหม่ ช้างใหญ่

ขบวนแห่บั้งไฟที่สุสานตระการตาของชาวสุคริริน

เชือกหนึ่งคองามสง่ากำลังชักลากไม้อยู่ข้างทาง ใช้เวลางมหาพื้นที่จัดงานหลังหลงทางอีกเล็กน้อย ในที่สุดจึงเดินทางถึงบริเวณจัดงาน “บุญบั้งไฟ” ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ ของชาวบ้านตำบลภูเขาทอง อำเภอสุคริริน จังหวัดนราธิวาส

ไม่ผิดครับ!! พวกเรากำลังไปร่วมงานบุญบั้งไฟ อุตลักษณ์อีสานซึ่งดำรงอยู่อย่างคงมั่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ล้วนนับถือศาสนาอิสลาม ก่อให้เกิดกลายเป็นความสวยงามในความหลากหลาย

อาคันตุกะจากแดนอีสาน

“อำเภอสุคริริน” มีคำขวัญว่า “หลายประเพณีที่สร้างตน ต้นลำธาร หวานผลไม้ ใต้เหมืองทอง” เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ โอบล้อมด้วยขุนเขาและสายน้ำ ภายใต้เนื้อที่ประมาณ ๕๑๗ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๓๑๙,๘๔๙ ไร่ ในขณะที่จากเดิมเคยเป็นกิ่งอำเภอหนึ่งที่ตั้งขึ้น พ.ศ.๒๔๗๔ ชื่อกิ่งอำเภอปาโจ ขึ้นกับอำเภอโต๊ะโมะ (อำเภอแว้งในปัจจุบัน)

เดิมพื้นที่แถบนี้เป็นป่าดงดิบรกเรือ เต็มไปด้วยถ้ำอันตรายนานัปการ トラบกระทั่งเมื่อถึงยุค “ตื่นทอง” จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ เพราะมีชาวฝรั่งเศสได้เข้ามาขอสัมปทานทำเหมืองแร่ทองคำบริเวณเทือกเขาลีซอหรือเขาลีโซ ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลโต๊ะโมะ กลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดผู้คนให้อพยพเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก ทางราชการจึงได้พิจารณาจัดตั้งพื้นที่แถบนี้เป็น “กิ่งอำเภอ” เพื่อให้

ป้ายประชาสัมพันธ์งานฯ

สะดวกในการปกครอง พร้อมทั้งดูแลผลประโยชน์การจัดเก็บภาษีอากรและให้บริการประชาชน โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น ๒ ตำบล คือ ตำบลโต๊ะโมะและตำบลมาโมง

จุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกระลอกหนึ่ง เมื่อเกิดสงครามอินโดจีนใน พ.ศ.๒๔๘๒ ชาวฝรั่งเศสเจ้าของกิจการเหมืองแร่ทองคำตัดสินใจหนีภัยสงคราม ทิ้งเหมืองแร่ทองคำไว้เป็นความหลัง รัฐบาลไทยโดยกรมโลหกิจ กระทรวงอุตสาหกรรมแต่งตั้ง “พระอุดมธรรณีศาสตร์” มาเป็นผู้ดำเนินการเหมืองแร่ทองคำแทน ประมาณปีเศษเกิดเหตุการณ์ไม่สงบบริเวณเหมืองแร่ทองคำ ต่อมาจึงต้องล้มเลิกกิจการไป คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ต่างตัดสินใจพากันอพยพหลบภัยออกจากพื้นที่

ถึงเวลานี้ดูเหมือนว่าความเจ็บสงบวังเวงจะมาเยือนพื้นที่แถบนี้อีกครั้ง หากว่าการณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้น

วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๖ คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งนิคมพัฒนาตนเองภาคใต้ จังหวัดนราธิวาส เพื่ออพยพราษฎรที่

ชาวมุสลิมที่มาร่วมงานฯ แสดงถึงความสมานฉันท์บนความแตกต่างทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ในท้องถิ่น

มีฐานะยากจนและไม่มีที่ดินทำกินจากท้องที่ต่างๆ เข้ามาประกอบอาชีพ เขตนิคมครอบคลุมพื้นที่ ๒ อำเภอ คือ อำเภอสุคิริน และอำเภอจะนะ พร้อมกับมีประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดแนวเขตจัดตั้งตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๑๗ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เพื่อบรรจุมุสลิมที่มีฐานะยากจนไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองเข้าทำประโยชน์ในที่ดินจัดสรร พัฒนาพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย ที่มีสภาพรกร้างให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และพัฒนาความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองในภูมิภาคชายแดนไทยตอนใต้สุด

พื้นที่นิคมสร้างตนเองสุคิริน จังหวัดนราธิวาส เนื้อที่ประมาณ ๒๙๓,๗๔๔ ไร่ แยกเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่เขตจังหวัดนราธิวาส ในท้องที่อำเภอสุคิริน ตำบลมาโมง ตำบลสุคิริน ตำบลเกียร์ ตำบลภูเขาทอง ตำบลร่มไทร เนื้อที่ประมาณ ๒๓๔,๓๗๔ ไร่ และท้องที่อำเภอจะนะ ตำบลจะนะ ตำบลช้างเผือก เนื้อที่ประมาณ ๕๙,๓๗๐ ไร่ มีที่ทำการนิคมตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๖ ตำบลมาโมง อำเภอสุคิริน จังหวัดนราธิวาส ลักษณะการจัดที่ดินแบบหมู่บ้าน จัดสรรให้สมาชิกนิคมฯ ครอบครัว ๑๘ ไร่ แยกเป็นที่ทำกิน ๑๖ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๒ ไร่ และแบบเรียงราย จัดสรรให้สมาชิกนิคมฯ ครอบครัว ๑๘ ไร่ แยกเป็นที่ทำกิน ๑๖ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๒ ไร่

นับจากนั้นมา มีผู้คนจากดินแดนที่ราบสูง ทั้งบุรีรัมย์ สุรินทร์ สกลนคร นครราชสีมา และอุบลราชธานี รวมถึงภาคเหนือและภาคกลาง พากันอพยพลงมาสร้างหลักปักฐานอยู่อาศัยจำนวนมาก

เนื่องจากเขตนิคมฯ มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการปลูกพืชยืนต้น เช่น ยางพารา และไม้ผลนานาชนิด สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชันและป่าทึบ ลักษณะดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำสายบุรี มีเกาะแก่งลำธารต่าง ๆ ไหลผ่านตามหมู่บ้านแทบทุกแห่ง สมาชิกส่วนใหญ่ได้อาศัยแหล่งน้ำดังกล่าวใช้สอยในชีวิตประจำวัน ปรากฏกระทั่งล่วงสู่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๐ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอสุคิรินขึ้น ประกอบด้วย ๒ ตำบล คือ ตำบลมาโมง และตำบลสุคิริน และเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙ ได้ประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอสุคิรินเป็น “อำเภอสุคิริน” มีความหมายว่า “พรรณไม้งามเขียวชอุ่ม” จนถึงปัจจุบัน

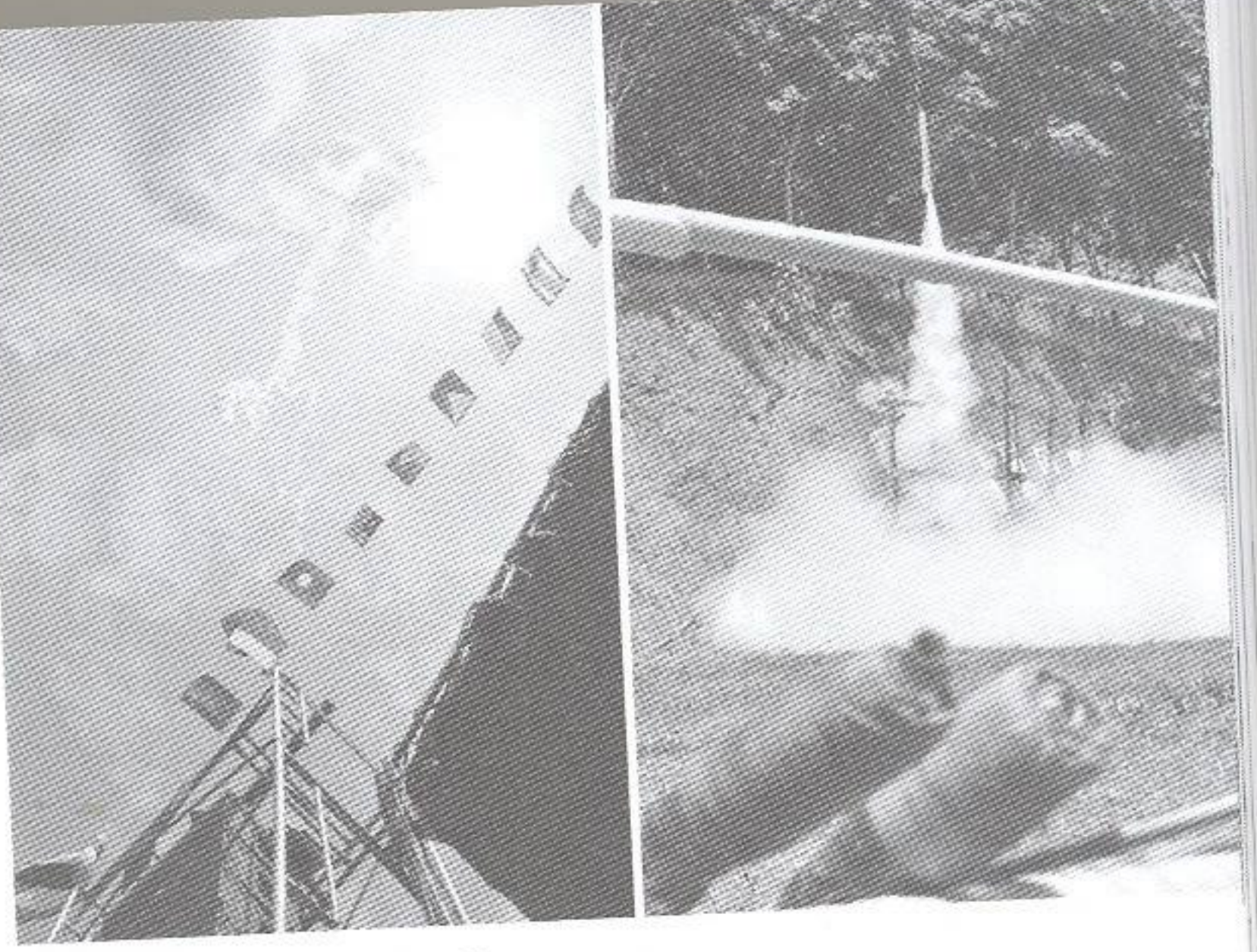
นอกจากการอพยพลงมาปักหลักตั้งถิ่นฐานสร้างชีวิตใหม่ บนผืนแผ่นดินที่มีพรรณไม้งามเขียวชอุ่มสมชื่อแล้ว สิ่งที่น่าองจากดินแดนที่ราบสูงนับพันครอบครัวนำติดตัวมา ก็คืออัตลักษณ์ความเป็น “ลูกอีสาน” ขนานแท้ สะท้อนผ่านวิถีชีวิต ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี หนึ่งในภาพสำแดงนั้นคือการริเริ่มจัดงาน “ประเพณีบุญบั้งไฟ” ประจำปีของชาวบ้านตำบลภูเขาทอง ซึ่งปรากฏครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ปรากฏกระทั่งปัจจุบันพ.ศ. ๒๕๕๘ รวมระยะเวลาต่อเนื่องได้ ๓๓ ปีมาแล้ว โดยเฉพาะปีนี้เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีจังหวัดนราธิวาส จึงมีการจัดงานใหญ่เป็นพิเศษ ช่วงเช้าของวันงาน ชาวบ้านจะพากันไปถวายภัตตาหารให้แก่พระสงฆ์ นอกจากนี้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ หนุ่มสาว และเด็ก ๆ ในแต่ละหมู่บ้าน ร่วมกันคิดค้นวาดลวดลายความสวยงาม จัดริ้วขบวนแห่บั้งไฟพญานาคไปตาม

ท้องถิ่นเพื่อประชาชนชนแห่ง สร้างบรรยากาศให้เกิด
ความสนุกสนาน

สืบสานตำนาน “ประเพณีบุญบั้งไฟ”

ภาพแรกที่ข้าพเจ้าได้สัมผัสเมื่อเดินทางไปถึง
บริเวณสนามกีฬาบ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ ๕ ตำบล
ภูเขาทอง อำเภอสุคิริน นอกจากเสียงดนตรี
สนุกสนานตามตำรับ “อีสานสไตล์” แล้ว คือภาพ
สะท้อนสีสันฉูดฉาดของขบวนแห่บั้งไฟ ๘ หมู่บ้าน
ของตำบลภูเขาทอง ทั้งจากรถแห่บั้งไฟประกวดที่
ถูกตกแต่งอย่างสวยงามและเสื้อผ้าอาภรณ์จากคน
เฒ่าคนแก่ หนุ่มสาว วัยเด็ก หลายคนแต่งชุดผ้าซิ่น
สไบเฉียง บ้างออกอาการรำเซ็งติดดินกันอย่าง
สนุกสนาน ขบวนแถวที่เดินจากถนนใหญ่ค่อย ๆ
เลี้ยวเข้าสู่พื้นที่ด้านหน้าเวทีใหญ่ แล้วไปตั้งแถวราย
เรียง บนเวทีใหญ่ประกอบด้วยแขกผู้มีเกียรติ ผู้หลัก
ผู้ใหญ่ รวมถึงนักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซียที่
สนใจเดินทางมาชมประเพณีบุญบั้งไฟมากขึ้นทุกปี
หลังผ่านพิธีการเปิดอย่างเป็นทางการโดยประธาน
เปิดคือ นายสิทธิชัย คักดา รองผู้ว่าราชการจังหวัด
นราธิวาส มีการประกาศชื่อบั้งไฟที่ได้รางวัลในปี
ประกอบด้วย ขบวนแห่บั้งไฟชนะเลิศอันดับที่ ๑
ได้แก่หมู่ ๖ บ้านชุมทอง ลำดับที่ ๒ หมู่ ๒ บ้าน
ภูเขาทอง และลำดับที่ ๓ หมู่ ๗ บ้านต้นทุเรียน
พร้อมด้วยรางวัลอื่น ๆ อีกมากมาย

จากนั้นจึงเข้าสู่ช่วงสำคัญ เมื่อเริ่มมีการจุด
บั้งไฟแสนพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าเหนือเทือกสันกาลาศีรี
ท่ามกลางเสียงกองเชียร์โห่ร้องรอบสนามฟุตบอล
หลังจากนั้นบั้งไฟขนาดเล็กซึ่งถูกผลิตโดยลูกหลาน
ชาวอีสานในพื้นที่ถูกทยอยนำไปติดตั้งบนฐานจุด
บั้งไฟก่อนจุดขึ้นสู่ฟ้าเป็นระยะลูกแล้วลูกเล่า
ภายใต้ความเชื่อเรื่องการขอฝนจากพญานาคราชซึ่ง
ได้รับการนับถือว่าเป็น “เทพเจ้าแห่งฝน” เพียงแต่
บุญบั้งไฟที่สุคิรินกลับถูกสืบสานเพื่อขอให้ฝนตก
น้อยให้เหมาะสมสอดคล้องกับอาชีพและวิถีที่แท้
จริง เนื่องจากพื้นที่นี้ล้อมรอบด้วยขุนเขาที่มีความ
อุดมสมบูรณ์ดีอยู่แล้ว

บั้งไฟแสนขณะพุ่งทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า

.....
ทุกวันนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟหนึ่งเดียวในภาคใต้
เริ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่าง
จริงจัง ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดนราธิวาส ศูนย์อำนวยการ
การบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดนราธิวาส
กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและ
กีฬา กรมพลศึกษา กระทรวงการพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์ สภาวัฒนธรรมจังหวัด
นราธิวาส อำเภอสุคิริน และองค์การบริหารส่วน
ตำบลภูเขาทอง ฯลฯ และได้รับความสนใจจากผู้คน
ที่หลงใหลมาร่วมสัมผัสกิจกรรมในแต่ละปีมากขึ้น

จากคนอีสานรุ่นแรก สืบทอดมาสู่ผู้คนรุ่นที่ ๒
และ ๓ ประเพณีบุญบั้งไฟซึ่งเป็นประหนึ่งสัญลักษณ์
ของคนอีสานในพื้นที่ชายแดนใต้ ยังคงได้รับการสาน
ต่ออย่างมั่นคง โดยผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนจะสอนให้
เด็กรุ่นใหม่ได้รู้ได้เข้าใจที่มาที่ไป รู้จักรากเหง้าตนเอง
ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและอยากจะทำสานต่อ
ประเพณีและวัฒนธรรมดี ๆ เอาไว้ท่ามกลางความ
หลากหลายที่สวยงามของวิถีชีวิตและผู้คนในดิน
แดนโอบกอดของเทือกสันกาลาศีรี

ผ่านไปแล้วอีก ๑ ปี ล่วงเข้าบ่ายคล้อย ผู้คน
บางส่วนทยอยเดินทางกลับ บางส่วนก็อยู่ร่วมงาน
ต่อ แต่ทว่าทุก ๆ เดือน ๖ ของทุกปี หรือประมาณ
สัปดาห์ที่ ๒ ของเดือนพฤษภาคม ผู้คนจะกลับมา
รวมตัวกันที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

